

Troels Schultz Larsen

Med Wacquant i det ghettopolitiske felt

De seneste års intensive brug af ordet "ghetto" i den offentlige og politiske debat stiller det centrale spørgsmål: Giver det sociologisk set mening at anvende begrebet "ghetto" i en dansk sammenhæng? Med udgangspunkt i en introduktion til den fransk-amerikanske sociolog Loïc Wacquants model for sociospatiale afsondringsprocesser, fokuserer artiklen på de konkrete karakteristika, der kendetegner de omdiskuterede danske boligområder i dag, og på i hvilken grad disse er sammenfaldende med de amerikanske ghettoer, som Wacquant definerer dem. Konkret anvendes Wacquants model som afsæt for en sammenligning af 35 forsømte boligområders karakteristika ved hjælp af en multipel korrespondanceanalyse baseret på 18 variable. Analysen bruges til at skitsere, hvad der mere overordnet karakteriserer de danske forsømte boligområder. På denne baggrund konkluderes det, at til trods for at de amerikanske ghettoer og de danske forsømte boligområder indtager samme position i det (bolig) sociale hierarki og dermed kan betegnes som homologe, er de historisk, socialt, politisk og strukturelt betinget af væsentligt forskellige årsager. Som erstatning for "ghetto"-begrebet anføres i stedet begrebet "de forsømte boligområder", der i højere grad henviser til de planlægningsmæssige og politiske processer, der historisk har ført til koncentrationen af beboere med få ressourcer i specifikke dele af den almennyttige boligsektor.

Søgeord: Wacquant, ghetto, forsømte boligområder, multipel korrespondanceanalyse, feltanalyse, Bourdieu.

Mange års fejlslagen udlændingepolitik har f.eks. skabt indvandrerghettoer, hvor mændene er arbejdsløse, hvor kvinderne er isolerede, og familierne kun taler hjemlandets sprog. Børnene vokser op uden at lære ordentligt dansk. Nogle bliver påvirkede af hærdede kriminelle. De kommer til at forveksle det danske frisind med vægelsind. Den danske frihed med tomhed. Den danske lighed med ligegyldighed. Og de ser på det danske samfund med foragt. Ghattodannelser fører til vold og kriminalitet og konfrontation. Det kender vi fra udlandet. Og det hverken kan eller vil vi acceptere i Danmark. Vi må stoppe den ulykkelige ghattodannelse (Statsministerens nytårstale den 1. januar 2004).

Således lød startskuddet til en dansk ghattopolitik i statsminister Fogh Rasmussens nytårstale i 2004, og allerede maj samme år blev der fremlagt en omfattende "Strategi mod ghettoisering" (Regeringen 2004). Samtidig blev der nedsat en såkaldt tværgående "Programbestyrelse mod ghettoisering", i daglig tale kaldet Programbestyrelsen, der skulle fungere som overkommissorium for udviklingen, implementeringen og supervisionen af strategierne. En af målsætningerne i regeringens strategi mod ghettoisering var bl.a. udarbejdelsen af præcise indikatorer, der kunne danne baggrund for et "problembarmeter", der skulle være et redskab for kommunernes videre arbejde (Regeringen 2004:13). Dette arbejde blev på den ene side fortsat i regi af Programbestyrelsen, og på den anden side blev reglerne for "kombineret udlejning" revideret i maj 2005 og i praksis gjort til Danmarks officielle ghattodefinition. Samtidigt blev det vedtaget, at der årligt skulle publiceres en liste på socialministeriets hjemmeside over de områder, hvor reglerne om kombineret udlejning anvendes, en liste der af medierne hurtigt blev døbt ghettolisten (Schultz Larsen 2009:174ff).

Her seks år senere i kølvandet på Statsminister Lykke Rasmussens relancering af "ghettodebatten" i oktober 2010 fik ghattodefinitionen et facelift, således at en ghetto nu defineres som: Almene boligområder der opfylder to af følgende tre kriterier; "mindst 50% indvandrere og efterkommere i området", "mindst 40% af beboerne uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarked" og "mindst 270 dømt pr. 10.000 indbyggere" (Regeringen 2010:37). Ganske kort opsummeret har ghettoerne i en dansk kontekst således bevæget sig fra hverdagssproget og avisforsiderne til at være en statssanktioneret realitet, der efterfølgende er blevet vedligeholdt og understøttet bureaukratisk såvel som politisk. Spørgsmålet er imidlertid, hvilken social realitet der er tale om? Og giver det overhovedet mening at anvende begrebet "ghetto" i en dansk kontekst?

Det er disse spørgsmål, som denne artikel kort vil forsøge at besvare med udgangspunkt i den fransk-amerikanske sociolog Loïc Wacquants komparative undersøgelser af hhv. den sorte ghetto i USA og de tidligere arbejderkvarterer i den franske urbane periferi (Banlieus) (Wacquant 1996a,b, 2004, 2007,

2008a,b og 2010). Ganske kort er en af de helt centrale pointer hos Wacquant, at til trods for, at de amerikanske ghettoer og de franske forsømte boligområder indtager samme position i det (bolig)sociale hierarki og dermed kan betegnes som homologe, er de historisk, socialt, politisk og strukturelt betinget af væsentligt forskellige årsager (Wacquant 1996, 2008a,b). Hvilket også er hovedkonklusionen i denne artikel.

Dette er også forklaringen på, at begrebet "de forsømte" specifikt anvendes om de disse boligområder i en dansk kontekst, i det dette begreb skitserer en forskel til ikke bare de amerikanske ghettoer, men også til tidligere begrebsliggørelser i en dansk kontekst som f.eks. udsatte- eller multietniske boligområder. Problemet ved disse begreber er, at de implicit privilegerer områdefrænsede perspektiver, der ikke inddrager de strukturelle og historiske betingelser for områdernes produktion og reproduktion. Netop det historiske perspektiv er vigtigt i denne sammenhænge idet, at en væsentlig del af de problemer, der konkret opleves i de forsømte boligområder i dag, til dels skyldes en politisk, institutionel og planlægningsmæssig sporafhængighed (Schultz Larsen 2009 og 2011). Fokus for denne artikel er dog i mindre grad det historiske, end det er et fokus på de konkrete karakteristika, der kender-tegner de forsømte boligområder i dag, og i hvilken grad disse er sammenfal-dende med de amerikanske ghettoer.

Artiklens opbygning

Konkret tager denne artikel udgangspunkt i Wacquants analytiske redegørelse for forskelle og ligheder mellem forskellige former for sociospatiale afsondringsprocesser (sociospatial seclusion). Med sociospatial afsondringsproces henføres der til, at der er tale om en proces, hvorved specifikke sociale kategorier og aktiviteter indesluttet, omsluttet og isoleres i specifikke dele af det fysiske og sociale rum (Wacquant 2010:165). Den sociospatiale afsondring kan relatere sig til forskellige populationer, faciliteter eller aktiviteter (ibid.). Grundlæggende tillader modellen at distribuere forskellige former for social afsondring i to grundlæggende dimensioner. For det første vertikalt i forhold til afsondringens position i det boligsociale hierarki, med andre ord om der er tale om en position i toppen eller bunden af samfundet. Den anden grund-

læggende dimension relaterer sig til, hvorvidt de sociospatiale processer er udtryk for, om beboerne bor der af frivillighed og tilvalg eller begrænsninger og tvang (ibid.). Den store gevinst ved denne praktisk-teoretiske model som Wacquant præsenterer er, at den kan tydeliggøre hvad forskellene er mellem forskellige sociospatiale afsondringsprocesser og dermed gør det muligt at skelne mellem, hvad der er en ghetto, en etnisk enklave eller et forsømt boligområde.¹

Denne model og Wacquants indgående diskussioner af hvad der betegner en ghetto (Wacquant 2004, 2008a og 2010) søges hermed anvendt som udgangspunkt for en diskussion af hvilke sociospatiale afsondringsprocesser, der er tale om i en dansk kontekst, og i hvilket omfang disse er konvergerende med dem, som Wacquant skitserer som værende definerende for en ghetto. Således i forlængelse af den praktisk-teoretiske tradition, som Wacquant repræsenterer, søges Wacquant her introduceret i en dansk kontekst gennem en konkret undersøgelse og ikke gennem en begrebsmæssig eller rent teoretisk gennemgang. Konkret vil det sige, at udgangspunktet her er en undersøgelse af forskellene og lighederne mellem 35 forsømte boligområder i Danmark.² De 35 forsømte boligområder er alle områder udvalgt af Programbestyrelsen som værende eksempler på – med Programbestyrelsens terminologi – de mest udsatte boligområder i Danmark (Programbestyrelsen 2006). Disse forsømte boligområder er inddraget, da de kan siges at udgøre et udsnit af de lavest placerede boligområder i det danske boligsociale hierarki. En diskussion af disse områders karakteristika udgør herfor et godt afsæt for en diskussion af hvilke typer af sociospatiale afsondringsprocesser, der er tale om i bunden af det danske boligsociale hierarki, og dermed om det giver mening at betegne disse forsømte boligområder som ghettoer. Måden, hvorpå disse 35 forsømte boligområder undersøges, er ved hjælp af en multipel korrespondanceanalyse (MCA) baseret på indsamlet register og sekundær data om områderne og deres beboere med i alt ni aktive og ni strukturerende variable.

Hermed falder artiklen i to dele, en del der kort skitserer Wacquants sociologiske praksis og hans praktisk-teoretiske model, og en anden del der forsøger at operationalisere denne model i en dansk kontekst. Afslutningsvis diskuteres ghettobegrebet i forhold til dets relevans i en dansk kontekst, særligt set i lyset af den politiske brug af begrebet siden 2004 og i særdeleshed efter dets relancering i efteråret 2010.

Loïc Wacquant i det sorte og det røde bælte

Wacquants engagement i den kontemporære urbane ulighed blev med hans egne ord affødt af to chok: Et personligt og et politisk (Wacquant 2008b). Det personlige chok var hans personlige oplevelse af den sorte amerikanske ghetto, da han flyttede til udkanten af *South Side* i Chicago som ph.d. studerende i slutningen af firserne. Han blev forfærdet over intensiteten af den urbane trøstesløshed, den racemæssige segregering, de sociale afsavn, den offentlige

forsømmelse og ikke mindst kriminaliteten og volden på gaden. Alle disse faktorer var koncentreret i et *terra non grata*, der var frygtet og afskyet, og som blev rasket ned af en masse udenforstående, der aldrig havde sat deres ben i en ghetto. Det politiske chok var forårsaget af udbredelsen af en moralsk panik omkring en såkaldt ghettificering i Frankrig og stor del af Vesteuropa i begyndelsen af halvfemserne. På dette tidspunkt blev mediernes, politikerne og en ikke ubetydelig del forskere overbevist om, at en række tidligere arbejderkvarterer i den urbane periferi var ved at blive til ghettoer efter amerikansk forbillede – de var først og fremmest kendetegnede ved øgede etniske modsætningsforhold, øget segregering og en omsiggribende kriminalitet. Således blev den offentlige debat og de statslige politikker henholdsvis reorienteret og reorganiseret mod udbredelsen af disse såkaldte ghettoer. Bringes disse to chok sammen, fremkommer kernen i det, der ansporede Wacquants forskning i det følgende årti, og som blev formuleret med forskningsspørgsmålene: Er den amerikanske ghetto – det sorte bælte – og de tidligere franske arbejderkvarterer – det røde bælte – med en koncentration af immigranter og flygtninge konvergerende, og hvis ikke, hvad sker der så med dem? Og hvad er mekanismerne bag deres transformation? (Wacquant 2008b).

Disse spørgsmål er også genstandsfeltet for en række af hans seneste bøger. For det første *Body and Soul* (2004b [2002]), der ser på sammenfaldet mellem race, klasse og kropslige dispositioner i den amerikanske ghetto. For det andet *Urban Outcast* (2008a [2006]), der skitserer relationerne mellem symbolsk, socialt og fysisk rum i et komparativt studie af urbane afsondringsprocesser på begge sider af Atlanten. Og for det tredje hans seneste bog *Punishing the Poor* (2009 [2007]) der viser, hvorledes det går til, at de sidste årtiers dominerende ideologier om frihed og frihandel ikke er i opposition til den faktiske udvikling, der er foregået i bunden af samfundet, og som har set fremkomsten af straffestaten. Tværtimod viser Wacquant, hvorledes frihed i toppen af samfundet er relateret til øget kontrol i bunden, og hvorledes dette i realiteten er en integreret del af den neoliberale statsdannelse.

Hvad er en ghetto?

Ifølge Richard Sennett henfører ordet ghetto oprindeligt til støberi – af "gettare" at hælde på italiensk (Sennett 1991:231). Den første egentlige ghetto, opstår ifølge Sennett i Venedig i 1516, hvor byens jøder blev afskåret fra resten af byens befolkning og tvangsbosat i "Campo ghetto Nuovo", en isoleret og bevogtet ø, der tidligere havde fungeret som stedet for byens støberier (Sennett 1991:231ff). Denne fysiske adskillelse bevirkede endvidere, at ghettoen udviklede sine egne parallelle institutioner. Mere nutidigt anvendes begrebet om de jødiske ghettoer før og under anden verdenskrig og om de sorte kvarterer i de amerikanske storbyer, der voksede frem fra slutningen af 1890'erne og i begyndelsen af det tyvende århundrede f.eks. Harlem, Bronzeville og Bronx.

Sociologisk set karakteriseres ghettoen ifølge Wacquant, der eksplicit byg-

ger videre på Sennett, af fire konstituerende elementer: Stigma, sociale og økonomiske begrænsninger (constraint), (tvungen) rummelig afgrænsning og (tvungen) institutionel afgrænsning (Wacquant 2000:377). I denne forstand kan ghettoen forstås eller defineres som en social og organisatorisk opfindelse, der anvender det fysiske rum til at forsone to modstridende principper: For det første at maksimere de materielle profitter udvundet af en social gruppe, der fremstår som selvforskyldt i egen ulykke; og for det andet at minimere den nære og intime kontakt med denne sociale gruppes medlemmer for at undgå en mulig spredning af de sociale og symbolske anomier denne gruppe tilskrives (Wacquant 2004a:2). I praksis har dette ført til en udvikling af, hvad der kan betegnes som "en by i byen" eller en "urban kondom" med en af Sennetts metaforer (Wacquant 2000:378, Sennett 1994:228 og 237). Wacquants analyser og til tider polemiske skrivestil har imidlertid også affødt en del kritik af hans position, hvilket f.eks. fremgår tydeligt af tonen i debatten mellem Wacquant på den ene side og på den anden side hhv. Anderson, Duneier og Newman i *American Journal of Sociology* fra maj 2002 (AJoS Vol. 107, Nr. 6).

Det vil sige, at en ghetto er et afsondret fysisk område i byen med egne separate institutioner for varetagelsen af beboernes basale fornødenheder i fraværet af almene eller statslige institutioner – som det var tilfældet med den kollektive sorte ghetto i USA frem til halvfjerdserne (Wacquant 2008a:51ff, Wilson 1987:3ff). Men dette er ifølge Wacquant ikke ensbetydende med, at alle ghettoer er fattige. Hvorvidt en ghetto konkret er fattig afhænger således ikke alene af *interne* faktorer, men i høj grad af en række *eksterne* faktorer som demografi, boligpolitik, den omgivne økonomis organisering og de økonomiske konjunkturer etc. Omvendt burde det heller ikke være nødvendigt at fastslå, at ikke alle fattige områder er ghettoer (Wacquant 2004a:4). Den samme relation gælder også for segregering: Alle ghettoer er segregerede, men ikke alle segregerede områder er ghettoer. Dette kan anskueliggøres ved at se på den institutionelle funktion af en række eksklusive områder (f.eks. visse områder nord for København), der typisk er ganske homogene i forhold til deres indkomst, uddannelsesniveau og etnicitet. Disse områders segregering er i modsætning til de forsømte områder og ghettoen i særdeleshed frivillig, og deres funktion er ikke materielt at *udbytte* beboerne, men omvendt at *udnytte* beboernes sociale position (materielt såvel som symbolsk) til at sikre de goder og services, de efterspørger (Bjerrum 1971:100ff, Thor Andersen 2005: 51ff og 119ff, Wacquant 2004a:4). Disse områder udgør dermed ikke ghettoer, men snarere sociale enklaver eller eliteenklaver.

Sociospatiale afsondringsprocesser i det 21. århundrede

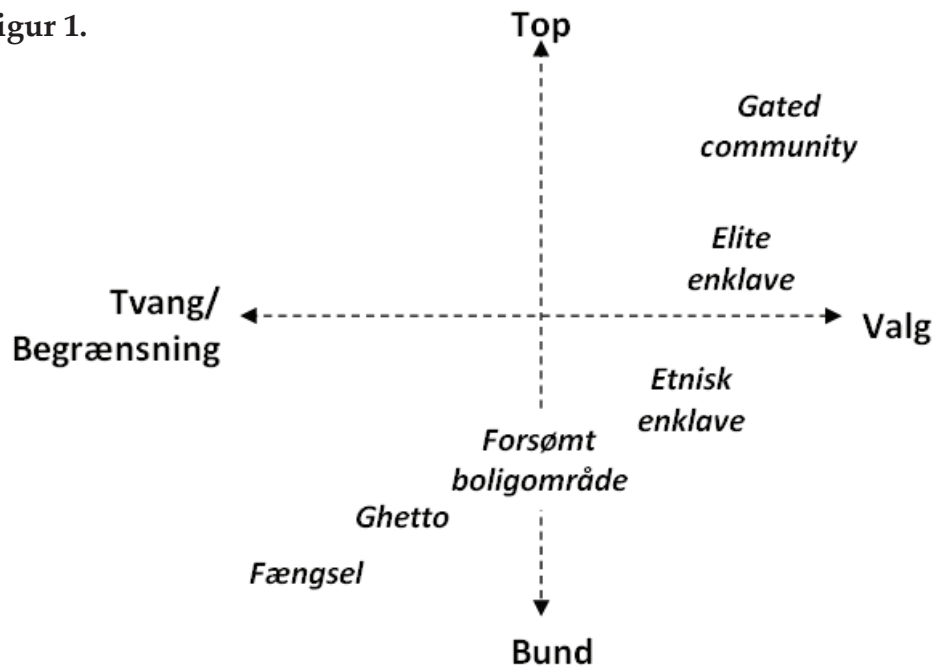
Med afsæt i en specifik forståelse af hvad byen eller et sted er og i de ovenstående diskussioner af ghettoens konstituerende elementer og funktion bliver det muligt for Wacquant at gå skridtet videre og konstruere en sociologisk model, der kan rumme forskellige konfigurationer af sociospatial afsondring – fra ghettoer til eliteenklaver – inden for den samme ramme.

Som nævnt betegner Wacquant en sociospatial afsondring som en proces, hvorved specifikke sociale kategorier eller aktiviteter omslutes og isoleres i en afgrænset del af det fysiske rum (Wacquant 2010:165). De sociospatiale afsondringsprocesser kan relatere sig til forskellige populationer (arbejdere, migranter, etniske eller religiøse grupper etc.), faciliteter (hospitaller, golf klubber, sexbutikker etc.) og aktiviteter (uddannelse, beboelse, produktion, narko-handel, prostitution etc.) eller kombinationer af disse (ibid.). Måden modeller håndterer de forskellige former for sociospatiale afsondringsprocesser er at distribuere og erkende dem i to grundlæggende dimensioner. For det første vertikalt i forhold til en position i det boligsociale hierarki, det vil sige, om der er tale om en position i toppen eller i bunden af samfundet groft sagt, økonomisk, socialt og præstigemæssigt, da disse faktorer, ifølge Wacquant, er nært korrelerede. Den anden grundlæggende dimension relaterer sig til, hvorvidt de sociospatiale processer er et udtryk for frivillighed og eksplicite valg i forhold til at deltage og færdes i eller afgrænse sig fra at deltage og færdes i specifikke dele af det fysiske rum, eller om det er et udtryk for begrænsninger eller tvang.³

Denne multidimensionale karakteristik af de sociospatiale afsondringsprocessers bygger videre på Pierre Bourdieus karakteristik af byen. Bourdieus karakteristik eller definition af byen kan tydeliggøres ved eksplicit at skrive den op imod f.eks. Chicago-skolen, der mente at byen var defineret af sin størrelse, tæthed og af dikotomien land-by (Park og Burgess 1925 og Wirth 1938). Heroverfor skitserer Bourdieu byen med udgangspunkt i sit kapitalbegreb som værende defineret af den spatiale akkumulation og koncentration af forskellige former for kapital – økonomisk, socialt, kulturelt, symbolsk etc. Det er i denne sammenhæng værd at minde om, at kapital i Bourdieus forstand kun har værdi i de felter, hvor det produceres og dermed kun har værdi i det omfang, forskellige agenter – mennesker og institutioner – har en interesse i det (Bourdieu 1984:113). På denne måde skitserer Bourdieu vigtigheden af samtidigheden mellem byen og beboerne i sin definition. Det kan formuleres som; at netop fordi beboerne er til stede *samtidig* i det fysiske rum og i det sociale rum, eksisterer der en generativ relation mellem de to rum, hvor de er struktureret af – og strukturerer hinanden. Denne gensidighed giver sig udslag i, at strukturen i det fysiske rum kan læses som en spontan repræsentation af det sociale rums distinktioner (afstande) og vice versa (Bourdieu 1984:175f). Det vil sige, at *betydningen af et sted* består i relationen mellem strukturen af den rumlige fordeling af goder, varer og services og strukturen af den rumlige fordeling af agenter med de ressourcer, de repræsenterer (deres kapital volumen og komposition). På denne måde bliver den plads en agent, en institution eller et givent boligområde optager i det fysiske rum også et udtryk for sociale relationer eller, om man vil, magtrelationer. Med andre ord bliver det svært at forestille sig et sted i et hierarkisk samfund, der ikke også er hierarkiseret (Bourdieu et al. 1999:124). Set i dette lys er det fysiske rum og

dets sociale strukturer både et produkt af og medium for forskellige former for magt og sociale kampe mellem forskellige sociale grupper, der søger at fastholde eller forbedre deres position i det sociale og fysiske rum (Wacquant 2010:165 og Bourdieu et al. 1999:126ff). Således bliver *effekten af et sted* dobbelt. For det første som den specifikke spatiale koncentration af forskellige former for kapital, som man kunne betegne som den kapitalmæssige "værdi" af et sted. For det andet som agenternes internalisering af betydningen af et sted, i sproget, i deres kategorier, i kroppen og dermed i deres dispositioner, hvilket Bourdieu betegner som habitus (Bourdieu 1990:66ff). Det er dog primært den kapitalmæssige værdi af et sted der er omdrejningspunktet for Wacquants model. Det vil sige, at måden modellens lodrette dimension konkretiseres på er gennem en karakteristik af områdets og beboernes kapitalvolumen. Mens den vandrette dimension udtrykker beboernes muligheder for at konvertere deres ressourcer (kapital) til boligsocial mobilitet (den vandrette dimension).

Figur 1.

Kilde: Med udgangspunkt i Wacquant 2010:166.

Figuren ovenfor viser intersektionen af de nævnte dimensioner kapitalvolumen (vertikal) og begrænsning/frivillighed (horisontal) og distributionen af forskellige sociospatiale afsondringsprocesser efter disse dimensioner. Betragtes f.eks. det øverste højre hjørne – det vil sige på frivillig side i toppen af det boligsociale rum – er der indplaceret tre konfigurationer af sociospatiale afsondringer: "Gated communities", "eliteenklaver" og "sociale enklaver". Det vil sige i denne kvadrant af det boligsociale rum findes individer, som søger og vælger isolation eller i det mindste et uforstyrret privatliv, og som

ønsker at være omgivet af andre som dem selv eller idet mindste ikke at være omgivet af socialt og symbolsk fornede grupper – ”de forsømte” om man vil (Schultz Larsen 2009:242ff). Det vil sige, at i toppen finder man institutioner og mennesker udstyret med ressourcerne (økonomisk, social, kulturel og symbolsk kapital mv.) til at kunne ekskludere andre grupper, samtidig med at de knappe goder og ressourcer (materielle og symbolske) koncentrerer sig spatialt (Wacquant 2010:166).

I bunden findes der ligeledes tre former for sociospatiale afsondringer ”ghettoen”, ”forsømte boligområder” og ”etniske enklaver”. De er alle konfigurationer med en etnisk eller racemæssig dimension, dette betyder imidlertid ikke, at det er muligt at slå dem sammen under én betegnelse, som den tidlige Chicago-skole gjorde med det som Wacquant betegner som *wirth's error* (Wacquant 2010:166). Forskellen på de etniske enklaver, som Wirth (1928) og den tidlige Chicago-skole undersøgte, på den ene side og så de sorte ghettoer (som Wacquant skitserer dem) på den anden side ligger netop i, at de etniske enklaver udgjorde brohoveder på vejen mod kulturel assimilation og sociospatial integration, hvorved de kan betegnes som en midlertidig og fleksibel afsondring. Ghettoerne derimod antager som nævnt ovenfor en permanent form og afsondrer samtidig alle uanset klasse med det formål at dissimilere beboerne fra resten af samfundet. Set i dette lys har hhv. ghettoen og de etniske enklaver både divergerende strukturer og tjener forskellige formål. Det næste spørgsmål bliver så, hvorledes de forsømte boligområder i Danmark relaterer sig til modellen, de forskellige former for sociospatiale afsondringer i bunden af det boligsociale hierarki. Hvilket er omdrejningspunktet for den følgende del af artiklen.

Fra model til operationalisering

Et er at tage udgangspunkt i en skitsering en række konstituerende elementer for en given spatial afsondring og en model for at sammenstille forskellige spatiale afsondringer, noget andet er at omsætte disse elementer til en række operationelle principper, der kan anvendes i en konkret analyse af de danske forsømte boligområder. Men ganske kort har jeg søgt at udvikle variable og indhente datamateriale, der kan repræsentere de fire elementer, der ifølge Wacquant er konstituerende for en ghetto: stigma, sociale og økonomiske begrænsninger, rummelig afgrænsning og institutionel afgrænsning (Wacquant 2000:377). Til dette formål tager jeg her udgangspunkt i et arbejde, oprindeligt foretaget i forbindelse med min Ph.d.afhandling (Schultz Larsen 2009). Hensigten i afhandlingen var at konstruere en sociologisk model, der kunne håndgribeliggøre de konkrete forskelle og ligheder mellem de forsømte boligområder, samtidig med at den også skulle kunne håndgribeliggøre principperne eller de strukturelle mekanismer bag disse forskelle og ligheder. Det er således denne model, der her viderebearbejdes eksplicit i relation til Wacquants model.

Udgangspunktet var udgivelsen af Programbestyrelsens rapport i 2006, der hovedsageligt er en statistisk beskrivelse af 130 boligafdelinger fordelt på 35 boligområder. Problemet var imidlertid, at det var svært at få overblik over dette omfattende datamateriale og dermed foretage en sammenligning mellem de forskellige områder. Men med udgangspunkt i Wacquant, et litteraturstudie i "neighbourhood effects" (Schultz Larsen 2006 og 2009), og den omfattende danske litteratur omkring forsømte boligområder fandt jeg det nødvendigt at supplere det materiale, der var tilgængeligt i Programbestyrelsens rapport.⁴ Én af de ting, der stod klart, og som skitserer forskellen mellem model og praktisk operationalisering var i forhold de "sociale og økonomiske begrænsninger", hvor det gennem de praktiske analyser viste sig at være nødvendigt at skelne mellem de begrænsninger, der kunne tilskrives hhv. beboerne, området og samfundet. Dette havde også den fordel, at differencen til de mere specifikt område-relaterede teorier og begreber kunne tydeliggøres gennem en eksplicit inddragelse af det samfundsmæssige niveau direkte i analyserne (Schultz Larsen 2009:101ff).

I alt blev 52 variable fra hhv. Programbestyrelsens rapport (2006) og andre kilder inddraget.⁵ Herefter blev antallet af variable gradvist reduceret, når det viste sig, at de enkelte variable var overlappende og uden statistisk eller sociologisk indflydelse på analyserne. Grundlæggende blev de ni aktive og de ni strukturerende variable, som de fremgår af tabellen nedenfor, udvalgt ved, at det var disse variable der på én og samme tid gav den bedste og den mest stabile statistiske repræsentation af det samlede datamateriales relationelle strukturer, se tabel 1.

I denne sammenhæng er det vigtigt at understrege, at samtlige variable er offentligt tilgængelige, dette blev gjort for at sikre modellens reproducerbarhed. Således vil det være relativt let, f.eks. med data fra hhv. Boligselskabernes Landsforening, Indenrigsministeriet, Socialministeriet og Danmarks Statistik at udvide modellen til at gælde samtlige almennyttige boligafdelinger i Danmark.

35 forsømte boligområders forskelle og ligheder på baggrund af en multipel korrespondanceanalyse

Det metodiske udgangspunkt for sammenligningen mellem de forsømte boligområder er, som det fremgår ovenfor, en MCA. Resultatet af en MCA – det der skal fortolkes – er et korrespondancekort (KA-kort), der er et todimensionalt koordinatsystem, der baserer sig på relationerne mellem datamaterialets variable udtrykt som afstandene mellem de enkelte kategorier. Således betyder kort afstand mellem to kategorier en høj grad af sammenfald, mens stor afstand betyder lille eller ingen sammenfald mellem de givne kategorier. På denne måde kan kortet analyseres ud fra de sammenfald og modsætninger, det indeholder. De væsentligste modsætninger og sammenfald bruges efterfølgende til at beskrive kortets to dimensioner. KA-kortets dimensioner

Tabel 1.

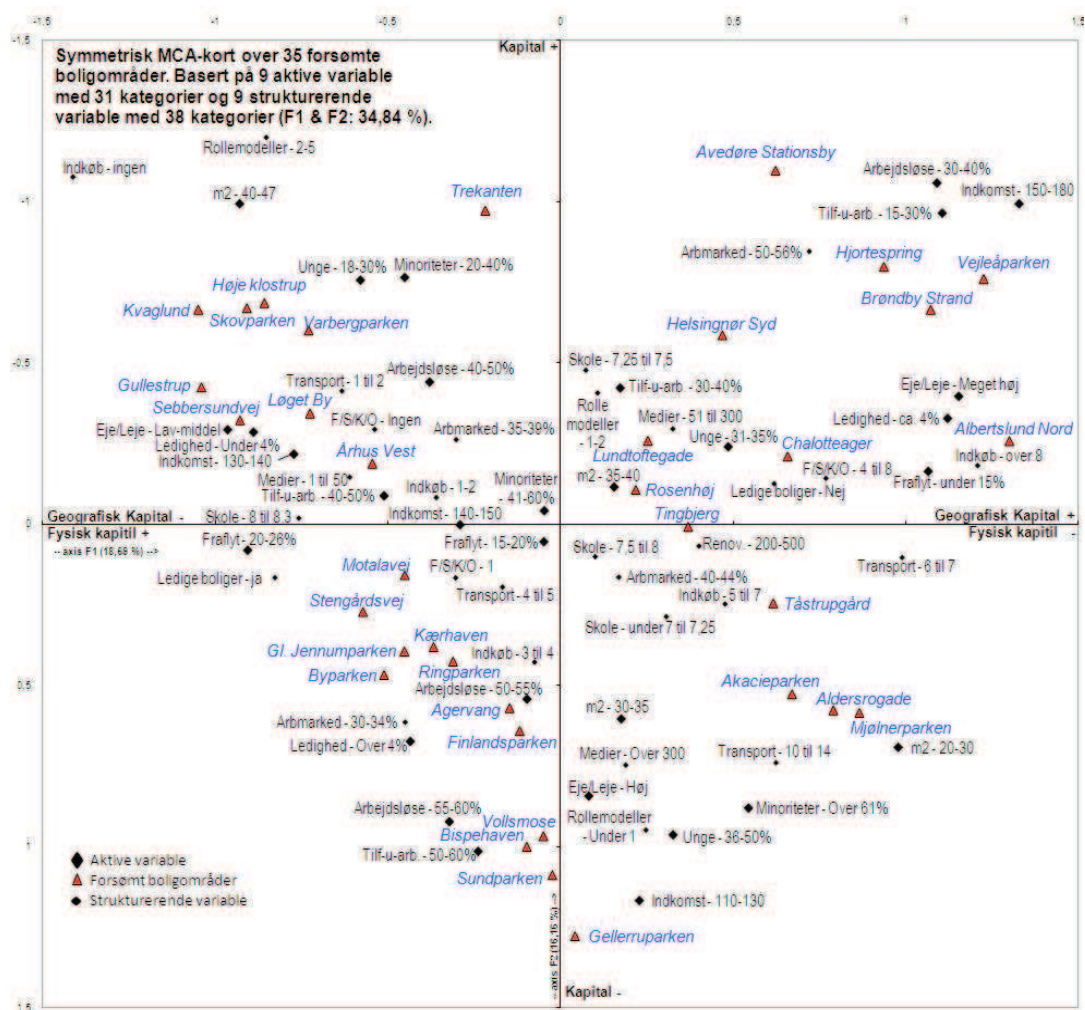
Tematik	Variabel
Stigma/image:	1. Synlighed i Ekstra Bladet, BT, Berlingske Tidende, Information, Jyllands Posten og Politiken i perioden 1.1.1999. - 31.12.2008 (www.infomedia.dk) (2008).
Økonomiske og sociale begrænsninger relateret til beboerne:	2. Andelen af etniske minoriteter. 3. Andelen af beboere uden for arbejdsmarkedet. 4. Beboernes gennemsnitsindkomst * 1.000 kr. pr. år (2004). 5. Andelen af unge under 18 år. 6. Andelen af beboere i den erhvervsaktive alder (18-64) i ordinært arbejde pr. ung under 18 år. 7. Gennemsnitkarakteren ved 9. klasses afgangsprøve efter 13-skalaen ved den folkeskole, i hvis skoledistrikt området er placeret (www.uddannelsesstatistik.dk) (2006/2007).
Økonomiske og sociale begrænsninger relateret til området:	8. Renovering pr. lejemål siden 1991. 9. Tilflytningsfrekvensen i % af områdets beboere pr. år (2004). 10. m2 boligareal pr. beboer.
Økonomiske og sociale begrænsninger relateret til arbejdsmarkedet og boligmarkedet (samfundet):	11. Barriererne for mobilitet mellem det lokale eje- og lejeboligmarked (www.realkreditraadet.dk/www.dst.dk) (2007). 12. Andelen i % af ledige boliger i området. 13. Andelen af tilflyttere uden for arbejdsmarkedet (i % af områdets beboere) (2004). 14. Den lokale ledighedsprocent (www.dst.dk). 15. Produktions- og servicesektorens andel af arbejdsmarkedet i kommunen (www.dst.dk).
Institutionel afgrænsning: Tilgængeligheden af lokale økonomiske, kulturelle og sociale goder og services (herunder infra-struktur):	16. Dagligvareindkøbsmuligheder, vægtet indeks af antallet af kiosker, supermarkeder og indkøbscentre i eller nær området (2007). 17. Fritids-, kultur- og sportsfaciliteter og offentlige services (herunder videregående uddannelsesinstitutioner, politistationer, sygehuse, rådhus mv.) i eller nær området (2007). 18. Adgangsforhold til området, vægtet indeks af togstationer, buslinjer og motorvejstilkørsler i eller nær området (2007).

er en måde at sammenfatte de væsentligste forskelle og ligheder på. Her er det vigtigt at understrege, at det analytisk set vigtige *ikke* alene er værdien af de enkelte kategorier eller de enkelte boligområders position i KA-kortet, men derimod relationerne mellem hhv. kategorierne og boligområderne og mellem "systemet af kategorier" og "systemet af boligområder". Rent logisk kan KA-kortet fortolkes på baggrund af afstandene og inddeles i en række felter, der er relativt ens, mens de står i modsætning til andre felter i kortet. Det, der kendetegner disse relativt ens felter i kortet, er således, at de boligområder, der er placeret inden for det samme felt i kortet, har alle muligheder for at være relativt ens. Styrken i denne tilgang består således i at kunne klassificere forskelle og ligheder mellem forskellige forsømte boligområder og de underliggende strukturer, der udgør systemet af disse forskelle og ligheder.⁶

Inden selve resultatet af MCA'en præsenteres, er det vigtigt at huske på, at funktionen af analysen i denne sammenhæng er at skærpe blikket for de strukturelle forskelle og ligheder, der er mellem de inddragede forsømte boligområder. Det vil sige, at nok forekommer der inden for de enkelte klassifikationer deskriptive forskelle (på de boligområder, der er klassificeret inden for denne), men i væsentligt omfang vil de underliggende sociale mekanismer være relativt ens. Omvendt er dette en styrke ved modellen, idet den kan vise, hvorledes deskriptive ligheder – f.eks. hvorledes en høj andel af beboere uden for arbejdsmarkedet og en høj andel af etniske minoriteter – kan relateres til vidt forskellige strukturelle forhold og sociale mekanismer. Nedenfor ses resultatet af den gennemførte MCA som et KA-kort bestående af 1. og 2. dimensionen, der tilsammen repræsenterer 34.84% af datamaterialet, hvilket statistisk set må betegnes som tilfredsstillende (Hjellebrekke 1999). Overordnet viser korrespondancekortet de aktive variable som store ruder (◇), boligområderne som trekanter (▲), mens de strukturerende variable er små ruder (◊), se figur 2 og boksen på næste side.

For at kunne klassificere de 35 boligområder er det nødvendigt at forstå de vigtigste differencer i KA-kortet, der udtrykt ved de to akser. Således er de to væsentligste faktorer, der præger fortolkningen af den første dimension (F1 – den vandrette), det lokale boligmarkeds karakter, det lokale ufaglærte og lavfaglærte arbejdsmarkeds karakter, samt beboerdensiteten. Boligområderne til højre i kortet er kendetegnet ved det omgivne boligmarkeds høje prisniveau, mens boligområder mod venstre er kendetegnet ved de relativt lave boligmarkedspriser. Samtidig er hovedstadsområdet og særligt den københavnske vestegn begunstiget med et relativt stort ufaglært arbejdsmarked i forhold til provinsen, hvor arbejdsmarkedet omkring boligområderne i provinsen til trods for en lavere ledighedsprocent størrelsesmæssigt ikke har en arbejdskraftefterspørgsel i samme omfang som i hovedstadsområdet/ vestegnen. Samtidig indikerer variabelen "antal m² beboelse pr. beboer" også, at der er en tydelig forskel mellem de områder, der er placeret i hovedstadsområdet eller de større byer (Odense/Århus) og de områder, der er placeret i provinsen. Dette gør sig også gældende for mængden af offentlige og private goder i lokalområdet, adgangen til hhv. ind køb og transport. Disse forskelle viser sig ved, at det københavnske område, der er placeret længst mod venstre, er Lundtoftegade, mens det provinsområde, der er placeret længst mod højre, er Rosenhøj i Århus. Begge er placeret et stykke til højre for midten. Samtidig forekommer der ingen områder fra mindre provinsbyer til højre for midten. Det område fra en mindre provins by, der er placeret længst til højre, er Sundparken i Horsens, der befinder sig ca. på midten. På denne måde er det væsentligste differentieringsprincip på den første akse relationen mellem geografisk kapital og fysisk kapital. Hvor geografisk kapital defineres som de konkrete geografiske afstande til og værdien af forskellige social og symboliske goder, hvad enten det gælder specifikke typer af arbejdspladser, herlig-

Figur 2.

hedsværdier i form af skov og strand (eller kendte mennesker, der bor i eller nær området) eller adgangen til forskellige offentlige og private goder (f.eks. biblioteker, skoler og indkøb). Mens fysisk kapital defineres som beboernes densitet samt udstrækningen og værdien af den plads, de enkelte boligområder og deres beboere optager i det fysiske rum. Set i relation til Wacquants model er det interessant, at relationen mellem geografisk og fysisk kapital kan opfattes som udtryk for de sociale, økonomiske og fysiske begrænsninger, som områdernes position i dette boligsociale rum er udtryk for.

I forhold til den anden dimension (F2 – den lodrette) ses det, at des længere nede ad akserne områderne befinder sig, des mere koncentrerede og intensive bliver de relaterede faktorer (andelen af etniske minoriteter, lavere indkomst, andelen af beboerne uden for arbejdsmarkedet mv.). På denne måde bliver det væsentligste differentieringsprincip for den anden dimension, beboernes kapitalvolumen, dermed et billede på deres sociale position i en vertikal forstand. Når der lægges vægt på, at der er tale om kapitalvolumen og ikke en segregering af beboerne på den lodrette akse, er det for at understrege det faktum, at de enkelte variable ikke nødvendigvis er udtryk for segregering. For

Forklaring til symmetrisk korrespondancekort over 35 forsømte boligområder i Danmark.

Den første dimension (F1) repræsenterer 18,69% af variansen i det samlede data-materiale, men den anden dimension (F2) repræsenterer 16,16% af variansen, hvilket er tilfredsstillende, ikke mindst hvis der tages udgangspunkt i den modificerende varians (jf. Benzecri 1992) af de tre første dimensioner hhv. F1: 49,93%, F2: 33,65%, og F3: 7,42%. Analysen er baseret på 9 aktive variable og 9 strukturerende (illustrative) (De aktive variable angivet med fed og strukturerende med understregning, mens tallet i den efterfølgende parentes angiver antallet af kategorier for den enkelte variabel og deres bidrag til de enkelte dimensioner): Den regionale ledigheds % (**Ledighed**) (3 kategorier, bidrag til F1: 18,83%, F2: 5,86%). Forholdet mellem eje- og lejeboliger udregnet som den årlige husstandsindkomst, der er nødvendig for at købe en, i den pågældende kommune, gennemsnitlig 100 m² ejerbolig, minus den årlige husstandsindkomst der er nødvendig for at leje en 100 m² bolig i det pågældende område (uden offentligt tilskud) (**Eje/Leje**) (3 kategorier, bidrag til F1: 19,25%, F2: 8,05%). Tilflytningsfrekvensen (**Fraflyt**) (3 kategorier, bidrag til F1: 14,17%, F2: 0,31%). Andelen af tilflyttere uden for arbejdsmarkedet (**Tilf-u-arb**) (4 kategorier bidrag til F1: 7,65%, F2: 13,99%). M2 beboelse pr. beboer (m²) (4 kategorier, bidrag til F1: 9,12%, F2: 12,41%). Andelen af beboere uden for arbejdsmarkedet (**Arbejdsløse**) (4 kategorier, bidrag til F1: 7,51%, F2: 15,62%). Andelen af unge under 18 år (**Unge**) (3 kategorier, bidrag til F1: 5,53%, F2: 16,52%). Andelen af etniske minoritetsbeboere (**Minoriteter**) (3 kategorier bidrag til F1: 3,98%, F2: 12,52%). Beboernes gennemsnitsindkomst * 1.000 kr. pr. år (**Indkomst**) (4 kategorier, bidrag til F1: 13,95%, F2: 14,74%). Antallet af gange boligområdet har været nævnt i de landsdækkende trykte medier inden for de sidste ti år (Berlingske Tidende, BT, Ekstra Bladet, Information, Jyllands Posten og Politiken baseret på en søgning i www.infomedia.dk) (Medier) (5 kategorier). Et vægtet indeks for tilgængeligheden til området bestående af antallet motorvejstilkørsler (inden for en radius af 2500 meter) stationer (inden for en radius af 1500 meter) og buslinjer (inden for en radius af 500 meter), der servicerer området (Transport) (5 kategorier). Et vægtet indeks for de lokale dagligvare indkøbsmuligheder bestående af antallet af kiosker, supermarkeder og butikscenter inden for en radius af 500 meter (Indkøb) (5 kategorier). Et indeks for områdets fritids-, sports- og kulturfaciliteter samt offentlige services (f.eks. svømme- og sportshaller, teatre/biografer, biblioteker mv. inden for en radius af 500 meter (F/S/K/O) (4 kategorier). Produktions- og servicesektorens andel af arbejdsmarkedet i kommunen (Arbmarked) (5 kategorier). Renovering pr. lejemål i perioden 1991-2007 * 1.000 kr. (Renov) (4 kategorier). Antallet af ledige boliger i området pr. 100 lejemål (Ledige boliger) (2 kategorier). Andelen af personer i den erhvervsaktive alder (18-64 år) der er i beskæftigelse pr. ung under 18 år (Rollemodeller) (4 kategorier). Gennemsnitskarakteren ved 9. klases afgangsprøve efter 13 skalaen ved den folkeskole i hvis skoledistrikt området er placeret (Skole) (6 kategorier). Der henvises til Schultz Larsen 2009:108ff for en mere udførlig gennemgang af analysens kategorier og opbygning. Der skal gøres opmærksom på at enkelte af de strukturerende variable er udeladt af KA-kortet af hensyn til læsbarheden.

eksempel er en høj andel af etniske minoriteter i et boligområde ikke i sig selv et udtryk for socioøkonomisk segregering.⁷ Derimod udtrykker KA-kortet – via systematikken i sammenfaldet af faktorer og intensivering af disse ned mod bunden – noget generelt om beboernes og områdernes sociale position.

De forsømte boligområders sociale position er hermed nært korreleret med beboernes sociale position modificeret af de sociale, økonomiske og fysiske karakteristika områdets geografiske og fysiske kapital udtrykker. Analysen af de forsømte boligområders forskelle og ligheder giver hermed et resultat, der er sammenfaldende med dimensionerne i Wacquants model.

De forsømte boligområder mellem etniske enklaver og ghettoer

Tages der udgangspunkt i Wacquants fire konstituerende elementer for hvad, der definerer en ghetto: "Rummelig afgrænsning", "sociale og økonomiske begrænsninger", "stigma" og "institutionel afgrænsning", og ses disse i relation til en konkret dansk kontekst, fremstår der en række åbenlyse forskelligheder. I forhold til den rummelige afgrænsning er denne ganske svær at finde i en dansk kontekst. Således er et af de problemer, der ofte omtales i en dansk kontekst, at de ressourcestærke flytter og nye beboere uden for arbejdsmarkedet flytter ind. Noget andet er, at boligmarkedets indretning i visse dele af landet, som det fremgår af KA-kortet ovenfor, er årsagen til flyttefrekvenser på over 20 % af beboerne om året. Det vil sige, at de forsømte boligområders grænser bedre kan betegnes som porøse end faste.

Ses der på de sociale og økonomiske begrænsninger, står det klart at adgangen til arbejdsmarkedet og boligmarkedet har indflydelse på beboerne og områderne. Særligt i hovedstadsområdet er det en problematik, at en husstand med to uflaglærte indkomster ikke har et økonomiske råderum til at bevæge sig fra deres lejebolig til det omgivende ejerboligmarked, hvilket også ses af de lave fraflytningsprocenter typisk under eller omkring 10 % i områderne i hovedstadsområdet. Samtidig er det vigtigt at forholde sig til områdernes faktiske størrelse, der i gennemsnit har lidt over 2500 beboere (det største 9500 og det mindste 1200) hvilket er langt fra de enorme ghettoer i USA med i nogle tilfælde op til 100.000 beboere. Det vil sige, at det er tvivlsomt om områdernes størrelse i sig selv skulle være en direkte økonomisk og social begrænsning. En anden ting, der har været fremme i debatten, er, hvorvidt disse områder fysisk er afskåret fra resten af samfundet. f.eks. fremhævede Statsministeren Tåstrupgård med ordene:

Da jeg besøgte Tåstrupgård i august måned, slog det mig, at der i et boligområde på størrelse med den by, jeg selv bor i, ikke er én eneste butik. I andre ghettoer er det nærmest umuligt at gå rundt. Det er stenørkener uden forbindelseslinjer til det omgivende samfund (Statsministerens åbningstale 2010).

Her skal det retfærdigvis nævnes, at der i selve området eller inden for 500-800 meter ligger tre skoler, tre børneinstitutioner, et bibliotek, et teater, to Netto-butikker, en Superbrugsen, en Irma og en Føtexbutik samt ikke at forglemme Høje Tåstrup station. Dette ændrer naturligvis ikke på det faktum, at mange af områderne er monofunktionelle, men spørgsmålet er om dette reelt har en betydning særligt områdernes størrelse taget i betragtning.

I forhold til områdernes stigma mener jeg, at det er tvivlsomt, om det kan siges at være i et omfang, der skulle kunne paralleliseres med hvad der kendes fra USA. Omvendt synes det i forhold til den danske politiske retorik siden ghettopolitikens fremkomst i 2004 klart at være tale om en skærpelse, således at det i dag synes legitimt, at statsministeren ikke blot anvender ghetto-begrebet, men går skridtet videre og betegner visse af disse områder som "huller i Danmarkskortet" og "steder, hvor der hersker en misforstået tolerance over for intolerance" (Statsministerens åbningstale 2010). Politikernes bekymring for udbredelsen af disse områder synes således at stå i skærende kontrast til deres stigmatiserende retorik.

Sidst men ikke mindst relateres der til en institutionel afgrænsning, som Wacquant betegner som "statens tilbagetrækning" (Wacquant 2008a:199ff). For det første relateres der til, at der i samtlige områder er adgang til transport, indkøb og visse offentlige institutioner inden for en relativt kort afstand. For det andet er de fleste af disse områder kendetegnede ved, at der i reglen findes en række sociale, integrations- og arbejdsmarkedsmæssige mv. projekter i disse områder, der på forskellig vis søger at intervenere direkte i de forsømte boligområder. I visse af de forsømte boligområder kan der måske ligefrem tales om en art institutionel penetrering, hvor mængden af overlappende projekter nærmest konkurrer om beboernes opmærksomhed.

I tillæg til de ovenstående punkter kan der henvises til den efterhånden omfattende danske litteratur, der beskriver beboersammensætningen i de danske forsømte boligområder som stærkt etnisk heterogen i modsætning til de befolkningsmæssigt homogene ghettoer. Samtidig er stort set samtlige af de danske forsømte boligområder kendetegnede ved et betydeligt kontingent af danske beboere (Skifter Andersen 2005, 2006 og Skifter Andersen og Fridberg 2006).⁸ Endvidere er mange af de forsømte boligområder også kendetegnede ved, at der bor en del studerende, og en del af beboerne kan siges at tilhøre middelklassen (Schultz Larsen 2009).⁹

Endelig er der én helt grundlæggende faktor, der adskiller de amerikanske ghettoer fra de danske forsømte boligområder – den danske velfærdsstat. Der både i kraft af sit sociale sikkerhedsnet og den institutionelle penetrering af de forsømte boligområder, der udover de almindelige velfærdsstatslige institutioner som folkeskoler, børneinstitutioner, biblioteker også gør sig gældende gennem talrige programmer og initiativer, som nævnt ovenfor.

Der er således rigeligt med argumenter for at følge Wacquant og understrege, at det ikke giver mening at anvende begrebet ghetto i en dansk kon-

tekst. Samtidig giver det heller ikke mening at betegne dem som etniske enklaver, deres heterogenitet taget i betragtning. Ses der endvidere på de forsømte boligområders funktion, bliver det tydeligt, at der er tale om en dobbelt funktion. På den ene side fungerer de forsømte boligområder som social parkeringsplads for dele af samfundets svageste, og på den anden side fungerer de også som brohoveder for andre sociale grupper som f.eks. mennesker, der har været ude for en social begivenhed (f.eks. skilsmisse eller arbejdsløshed), der midlertidigt udsætter dem for en negativ social mobilitet, eller flygtninge der efter tvungen boligplacering får mulighed for at flytte til et af de forsømte boligområder i håbet om der at finde bedre fodfæste, eller studerende der som gruppe er betegnet af transition på flere måder. Sidst men ikke mindst skal det heller ikke glemmes, at for en væsentlig del af beboernes vedkommende gælder det, at de har boet i disse boligområder i ganske mange år og derfor føler sig hjemme i disse områder (jf. f.eks. Andersen red. 2008 og Hansen et al. 2010).

Hvis der anlægges en mere overordnet betragtning, der ikke henfalder til den "områdefiksering", der præger den danske debat, og ser på den boligsocial integration over de sidste 25-30 år, er faktum, at arbejdskraft migranterne og flygtningene i de danske byer og deres efterkommere generelt er blevet mere blandede og ikke mere segregerede i samfundet. Set i et historisk perspektiv synes deres muligheder at være blevet mere lig de etniske danske, til trods for at de statistisk set har en højere arbejdsløsheds procent etc. Dette underbygges af en række undersøgelser, der bl.a. viser, at under en femtedel (18 %) af de etniske minoriteter oplyser, at de bor i områder med overvejende eller stort set kun personer med udenlandsk baggrund, og omvendt oplyser godt 60 %, at de bor i et område, hvor der er flest etniske danskere (A4 2008, A4 2009). I en anden sammenhæng dokumenteres det, at $\frac{3}{4}$ af børnene af etniske minoriteter på $3\frac{1}{2}$ år er i daginstitution (Mikkelsen 2008), og endelig viser tal fra integrationsministeriet, at andelen af børn af etniske minoriteter, der er i gang med en uddannelse, er steget markant over de seneste ti år (Catinet 2008). Med andre ord er indvandrerne blevet diffunderet mere ud i samfundet eller mere integrerede og ikke mere isolerede eller fastlåste i parallelsamfund, som det ellers hævdes mere eller mindre implicit med anvendelse af ghettobegrebet. Dette betyder omvendt, at det ikke samtidig er korrekt, at visse forsømte områder er kendetegnede ved koncentrationen af sociale problemer. Men problemet ved ghettobegrebet er, at det som social diagnose af disse områder er forkert. Ønskes en bedre diagnose, bør der i stedet for beboerne alene også fokuseres på områdernes planlægningsmæssige historicitet og på bolig- og arbejdsmarkedets selektionsmekanismer over tid (Schultz Larsen 2011). Således er ghettobegrebet stærkt problematisk som udgangspunkt for politikudvikling, og samtidig medvirker begrebet til at legitimere den udbredte dæmonisering af den almennyttige boligsektor generelt og i særdeleshed de forsømte boligområder og deres beboere.

Noter

1. Med praktisk-teoretisk henføres der til, at Wacquants model ikke er baseret på en teoretisk a priori konstruktion, men at den er resultatet af et empirisk, men teoretisk informeret arbejde (Wacquant 2010:166f).
2. Undersøgelserne er oprindeligt udsprunget af forfatterens Ph.d.afhandling (Schultz Larsen 2009).
3. I Wacquants oprindelige skitsering opereres endvidere med dikotomien land/by (Wacquant 2010:165f). Af pladsmæssige hensyn tages der her imidlertid alene udgangspunkt i de sociospatiale afsondringsprocesser, der relaterer sig til byen.
4. Se f.eks. Jørgensen 1982, Nue 1986, Christensen et al. 1993, Skifter Andersen 1999a,b, 2005 og 2006 og Thor Andersen 1990, 2005, og for de offentlige rapporter mv. se f.eks. Winther-udvalgets, Ølgaard-udvalgets, Byudvalgets rapporter (Boligministeriet 1987, 1988, 1990 og 1993, Indenrigsministeriet 1994a, b og 1995).
5. For en gennemgang af de oprindelige variable og de nærmere kriterier bag deres udvælgelse mv. henvises der til Schultz Larsen 2009:108ff.
6. For en nærmere gennemgang af korrespondanceanalyser og multiple korrespondanceanalyser og andre former for geometriske dataanalyser henviser jeg til (Le Roux og Rouanet 2010, 2003 og Hjellebrikke 1999).
7. Som det også fremgår af Skifter Andersens analyse af den sociale og etniske udvikling i almene boligafdelinger (Skifter Andersen 2005:41).
8. Her kan der henvises til et andet nedslag i min Ph.d.afhandling, der søger at håndgribeliggøre denne heterogenitet etniske, social etc. (Schultz Larsen 2009:157ff).
9. Målt på uddannelsesniveaue tilkendegav mellem en femtedel og en fjerdedel af respondenterne i en spørgeskemaundersøgelse med beboerne i fire af de 35 boligområder, at de havde en mellem-lang- eller en lang videregående uddannelse (Schultz Larsen 2008a, b og 2009).

Litteratur

- A4 2008: "Ghetto-problemer overdrives", fra <http://www.jur.lo.dk/2008/200822/-Baggrundanalyse/GhettoProblemerOverdrives.aspx>
- A4 2009: "Integration på rette kurs i Danmark", fra http://www.jur.lo.dk/2009/200907/-Baggrundanalyse/Integration_paa_rette_kurs.aspx
- Andersen, J. (red.). 2008: *Ressourcemobiliserende Beskæftigelsespolitik – strategier og erfaringer fra udsatte byområder*. Frederiksberg: Roskilde Universitets Forlag.
- Bjerrum, P. 1971: *Om Boligproblemet*. København: Gyldendal.
- Boligministeriet 1987: *Den almennyttige boligsektors rolle på boligmarkedet*. København: Boligministeriet.
- Boligministeriet 1988: *Boligmarkedet og Boligpolitikken – et debatoplæg*. København: Boligministeriet.
- Boligministeriet 1990: *Boligmasse og boligkvalitet – et debatoplæg*. København: Boligministeriet.
- Boligministeriet 1993: *Boligmætning og huslejespænd – et debatoplæg*. København: Boligministeriet.
- Bourdieu, P. 1984 [1979]: *Distinction – a Social Critique of the Judgment of Taste*. New York: Routledge.
- Bourdieu, P. 1990 [1980]: *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press.

- Bourdieu, P. et al. 1999 [1993]: *The Weight of the World – Social Suffering in Contemporary Society*. Cambridge: Polity Press.
- Catinet 2008: "Indvandrerbørn giver forældrene baghjul", fra <http://www.catinet.dk/Nyheder/-tabid/158/articleType/ArticleView/articleId/486/Indvandrerbrn-giver-forloldrene-baghjul.aspx>
- Christensen, U. et al. 1993: *Bedre bebyggelser – bedre liv?* SBI 1993:65, Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Hansen, K. E. 2010: *Om at bo sammen i et multietnisk boligområde*. SBI 2010:01, Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Hjellebrekke, J. 1999: *Innføring i korrespondanceanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke A/S.
- Hoyt, H. 1939: "The Pattern of Movement of Residential Rental Neighbourhoods", i Theodorson, G. A. (red.): *Studies in Human Ecology*. New York: Harper & Row.
- Indenrigsministeriet 1994a: *Rapport fra Byudvalget nr. 1*. København: Indenrigsministeren, boligministeren, justitsministeren, kirkeministeren, socialministeren og undervisningsministeren.
- Indenrigsministeriet 1994b: *Rapport fra Byudvalget nr. 2*. København: Indenrigsministeren, boligministeren, justitsministeren, kirkeministeren, socialministeren og undervisningsministeren.
- Indenrigsministeriet 1995: *Status for Byudvalget – Rapport fra opfølgingsgruppen til regeringens Byudvalg – om afslutning af 1. etape af Byudvalgets arbejde*. København: Indenrigsministeriet.
- Jørgensen, B. B. 1982: *Historien om Bæk-Fosgården – om flyttebevægelser og det sociale liv i et boligområde i Albertslund*. Albertslund: ViiVA.
- Mikkelsen, F. 2008: *Indvandring og Integration*. København: Akademisk Forlag.
- Nue, C. 1986: *Kommunernes boligpolitik*. København: Den Kommunale Højskole i Danmark og Kommunernes Landsforening.
- Pahl, R. H. 1969: "Urban Social Theory and Research", *Environment and Planning*, vol.1. nr. 2.
- Pahl, R. H. 1970: *Patterns of Urban Life*. New York: Humanities Press.
- Park, R. E. & Burgess, E. W. 1925: *The City*. Chicago: Chicago University Press.
- Plovsing, J. 1975: *Sanering på Nørrebro*. Socialforskningsinstitutets publikationer nr. 65. København: Teknisk Forlag.
- Programbestyrelsen 2006: *Udsatte boligområder i Danmark – Programbestyrelsen gør status*. København: Programbestyrelsen.
- Programbestyrelsen 2008: *Fra udsat boligområde til hel bydel*. København: Programbestyrelsen.
- Regeringen 2004: *Regeringens strategi mod ghettoisering*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
- Regeringen 2005: *En ny chance til alle – regeringens integrationsplan*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
- Regeringen 2010: *Ghettoen tilbage til samfundet – et opgør med parallelsamfund i Danmark*. København: Justitsministeriet.
- le Roux, B. og Rouanet, H. 2003: *Geometric Data Analysis: From Correspondence Analysis to Structured Data Analysis*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

- le Roux, B. og Rouanet, H. 2010: "Multiple Correspondence Analysis", Series: Quantitative Applications in the Social Sciences; 163. London: SAGE.
- Schultz Larsen, T. 2006: "Neighbourhood effects – ansats til en kritisk refleksion", Working Paper SLIB/RUC
- Schultz Larsen, T. 2008a: "Udsatte boligområder og områdeprofiler", i Andersen, J. (red.): *Ressourcemobiliserende Beskæftigelsespolitik – strategier og erfaringer fra udsatte byområder*. Frederiksberg: Roskilde Universitets Forlag.
- Schultz Larsen, T. 2008b: "Beboernes holdninger til beskæftigelse og aktivering", i Andersen, J. (red.): *Ressourcemobiliserende Beskæftigelsespolitik – strategier og erfaringer fra udsatte byområder*. Frederiksberg: Roskilde Universitets Forlag.
- Schultz Larsen, T. 2009: *De Forsømte – Skitse til en socialvidenskabelig analyse om relationerne mellem produktionen af forsømte boligområder, de sociale kampe om det boligsociale integrationsarbejde og den boligsociale integration*. Ph.d.afhandling ved Institut for samfund og globalisering, Roskilde Universitet.
- Schultz Larsen, T. (under udgivelse 2011): "Vestegnen – velfærdsstatens tabte paradisi – om de forsømte boligområders storhed og forfald", i Freudendal-Pedersen, M. et al. (red.): *Byens bevægelse: Studier af København*. Frederiksberg: Roskilde Universitets Forlag.
- Sennett, R. 1994: *Flesh and Stone – The Body and the City in Western Civilization*. New York: Norton.
- Simonsen, K. 1976: *Segregationsprocessen i mindre danske købstæder – en analyse af bosætningsmønstre og aktivitetsmuligheder*. København: Geografiske Centralinstitut, Københavns Universitet, Rapport 5:1976.
- Skifter Andersen, H. 1999a: *Byudvalgets indsats 1993-98: Sammenfattende evaluering*. Hørsholm: SBI-rapport 320, Statens Byggeforskningsinstitut.
- Skifter Andersen, H. 1999b: *Virkninger af Byudvalgets indsats i almene boligafdelinger 1994-1997*. Hørsholm: SBI rapport 321, Statens Byggeforskningsinstitut.
- Skifter Andersen, H. 2005: *Den social og etniske udvikling i almene boligafdelinger*. Hørsholm: SBI 2005:10, Statens Byggeforskningsinstitut.
- Skifter Andersen, H. 2006: *Etniske minoriteters flytninger og boligvalg*. Hørsholm: SBI 2006:02, Statens Byggeforskningsinstitut.
- Skifter Andersen, H. og Fridberg, T. (red.) 2006: *Den almene boligsektors rolle i samfundet*. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Socialministeriet 2006: *Den almene boligsektors fremtid – Rapport fra arbejdsgruppen vedrørende fremtidsperspektiver for en mere selv bærende almen sektor*. København: Socialministeriet.
- Thor Andersen, H. 1990: "Social Segregation and Local Government Policy", i Villadsen, S.: *Big City Politics – problems and strategies*. Roskilde: Forlaget for Samfundsøkonomi og Planlægning, RUC.
- Thor Andersen, H. 2005: *Storbyens ændrede socialgeografi*, Kulturgeografiske skrifter, bind 15. København: Hans Reitzels Forlag.
- Velfærdsministeriet 2008a: *Notat om Liste over områder der kan anvende kombineret udlejning den 1. marts 2008, af den 27. feb. 2008*. København: Velfærdsministeriet.
- Velfærdsministeriet 2008b: *Den almene boligsektors styring – Første rapport fra udvalget om den fremtidige styring af den almene boligsektor*. København: Velfærdsministeriet.
- Wacquant, L. 1996a: "Red Belt, Black Belt: Racial Division, Class Inequality and the State in the French Urban Periphery and the American Ghetto", i Mingione, M. (red.): *Urban Poverty and the Underclass*. London: Blackwell.

- Wacquant, L. 1996b: "The Rise of Advanced Marginality: Notes on its Nature and Implications", *Acta Sociologica*, April 1996 vol. 39 nr. 2:121-139.
- Wacquant, L. 2000: "The new "peculiar institution": On the prison as surrogate ghetto", *Theoretical Criminology*, Vol. 4, nr. 3:377-389.
- Wacquant, L. 2004a: "Ghetto", i *International Encyclopaedia of the Social & Behavioural Sciences*. Oxford: Elsevier.
- Wacquant, L. 2004b: *Body and Soul: Notebooks of an Apprentice Boxer*. Oxford: Oxford University Press.
- Wacquant, L. 2008a: *Urban Outcasts – A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, L. 2008b: "Ghettoer og Anti-ghettoer – et interview med Loïc Wacquant af Troels Schultz Larsen", "*Af Praktiske Grunde*", vol. 2. nr. 2.
- Wacquant, L. 2009: *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham: Duke University Press.
- Wacquant, L. 2010: "Designing Urban Seclusion in the Twenty-first Century – The 2009 Roth-Symonds Lecture", *Perspecta – The Yale Architectural Journal*, nr. 43.
- Wilson, W. J. 1987: *The Truly Disadvantaged*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wirth, L. 1928: *The Ghetto*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wirth, L. 1938: "Urbanism as a Way of Life: The City and Contemporary Civilization", *American Journal of Sociology*, vol. 44 nr. 1:1-24.